

A TERÁPIÁS GYAKORLAT ETIKAI KÉRDÉSEI

A XX. évfolyamunk 5. számában indított „Gyakorlati etika” rovatunk mostani esete a szervezetfejlesztés világából hoz példát.

A bemutatott eset kapcsán felkértünk egy pszichoterápiás egyesület etikai bizottsági tagot (Komlósi Piroska), egy tapasztalt, aktív kiképzőt (Gilyén Judit) valamint egy képzésben lévő kollégát (Richter Júlia), hogy fejtse ki:

- *Ő hogy látja az esetet?*
- *Lát-e benne etikai problémát?*
- *Ha igen, miben látja azt, s kinek a részéről?*
- *Saját maga hogyan reagálna az adott helyzetben?*
- *Véleménye szerint az eset szükségessé tenne-e etikai eljárást?*
- *Véleménye szerint az ügy a gyakorlatban eljutna-e etikai eljárásig?*

A rovatban közölt esetekben egyedi és általános tapasztalatok, fiktív elemek keverednek, ezért bármilyen konkrét esettel történő egybeesés véletlennek tekinthető.

Alábbi esetünk egy olyan szakmai etikai problémát idéz meg, mely a köztudatot és a médiát is talán leginkább foglalkoztatja. Szakmai oldalról időnként az a benyomásunk, hogy a szenzációkelésre alkalmas téma háttérbe szorít más – szintén fontos – etikai kérdéseket, de mivel a professzionális segítő kapcsolatok alapvető helyzetéről van szó, hasznosnak tartjuk a probléma körütekintő átgondolását. A közölt elemzések – mint eddig is – a szerzők szubjektív meglátásait foglalják össze, melyeket változtatás nélkül közlünk.

AZ ESET

Pályázati pénzből team-fejlesztő tréninget rendel meg egy, a szociális szférában működő kisebb intézmény. A vezető ismerős párost kér fel a tréning vezetésére.

A második nap délutánján az egyik gyakorlat kapcsán a társaság különösen „mélyre szalad”, személyes-kapcsolati ügyek mentén, ami mind a résztvevőket, mind a vezetőket rendesen megmozgatja.

Mivel másnap reggel a programból már csak a lezáró értékelés van hátra, este a vezetők szívesen csatlakoznak a vidáman vacsorázó, iszogató társasághoz. Mindenki becsicsent, zene is adódik, többen táncolni kezdenek. A vezetői páros női tagját az egyik résztvevő újra és újra táncoltatja – a tréning alatt már kölcsönös vonzalmat éreztek egymás iránt,

bár igyekeztek ennek jeleit fegyelmezetten eltitkolni. Összebújós számok jönnek, s szinte természetesen együtt távoznak. Már majdnem bent vannak a nő szobájában, amikor a tréningvezető megálljt parancsol mindkettőjüknek, „ezt nem tehetjük” felkiáltással. Rövid kapacitálás után a férfi is elfogadja a helyzeti határt.

A tréningvezető nő magában másnap reggel nagyon szégyelli az eseményeket, bár a férfi változatlanul tetszik neki. Nem tudja, hogy vezetőtársa mennyit vett észre az eseményekből – egymás között nem ejtenek szót róla. A lezárás problémamentesre, de eléggé formálisra sikeredik.

Három hét múlva a szociális szervezet vezetője jelentkezik a tréningvezetőknél, hogy váratlanul kaptak még pályázati pénzt. Feltétlenül szeretnének

még egy teamfejlesztő alkalmat, mert bár nagyon elégedettek voltak az előző alkalommal, sok kérdés lezáratlan maradt.

A vezetőpárosból a nő annyit mond a társának, hogy ő nem akar még egy alkalmon részt venni. Nem indokolja, hogy miért. Társa ugyanakkor nagyon határozottan azt képviseli, hogy ezt nem tehetik,

hiszen együtt vezették a tréninget, s a folyamatban most nagyon káros lenne valaki mást behívni vezetőnek. Elkezd faggatni a nőt, hogy miért nem akar még egy alkalommal vezetni. A nő – részben azért, hogy megszabaduljon a faggatástól – beleegyezik, hogy újra együtt vezessék ezt a teamfejlesztő programot.

GILYÉN JUDIT ELEMZÉSE:

A női vezető és az egyik csoporttag között *határátlépés* történt. A határátlépés nem csak a vacsorát követő táncsal és a hölgy azt követő megingásával valósult meg, hanem már azzal is, hogy a női vezető biztatón reagált a férfi csoporttag közeledésére. Ez etikai problémát jelent. Az etikai probléma fokozódott volna, ha a hölgy nem kap észbe az utolsó pillanatban. Az etikai vétség ugyanakkor kevésbé súlyos, mint egy terápiás csoport esetén lett volna.

Problémásnak tartom a női tréner személyiségének érettségét, a két tréner közötti kapcsolat bizalomhiányát, valamint a férfi tréner felelőtlenségét, aminek következtében arra presszionálta kolléganőjét, hogy tartsa meg a második tréninget is. Mivel részt vett a búcsúvacsorán, a férfi tréner láthatta, hogy a nő vonzódik az egyik csoporttaghoz, és ezt az érzését nem tudja megfelelően kontrollálni. Érzéketlenségre valamint szakmai és etikai hibára vall, hogy a férfi tréner erre nem volt tekintettel.

Az események sorrendjében haladva a következő észrevételeket tehetjük:

- a vezetőknek beszélniük kellett volna a váratlanul mély intimitási szintre szaladt délutáni csoportüléstről még a vacsora előtt, függetlenül attól, hogy a férfi vezető észrevette-e a női vezető és az adott csoporttag vonzalmát vagy sem;
- ha a férfi vezető ezt nem kezdeményezte, a női vezetőnek kellett volna kezdeményeznie a megbeszélést, kitérve vonzalmára is;

- ez esélyt adott volna neki arra, hogy reflektív módon tudjon viszonyulni saját „viszontáttételéhez” (idézőjelbe teszem a szót, nem valószínű ugyanis, hogy a két tréner pszichoanalitikus képzettséggel rendelkezik);
- a női tréner érzéseinek feldolgozásához így a férfi tréner segítségét is igénybe lehetett volna venni;
- ezt követően a női tréner kiszállhatott volna a határátlépésből;
- abból, hogy a férfi tréner negligálta a hölgy gyengén kontrollált vonzódását a csoporttaghoz, egyértelmű a férfi tréner érzéketlensége, felelőtlensége;
- a csoport lezárása után ismét elmaradt a megbeszélés, pedig, ha máshol nem, legalább itt lehetett volna tematizálni a határátlépést;
- nem volt annyira őszinte, nyitott a viszony a két vezető között, hogy nyíltan lehessen beszélni az esetről az újabb felkérés kapcsán;
- ha mindez – vagyis a történet nyílt megbeszélése – nem volt lehetséges a vezetők között, akkor nem tartom valószínűnek, hogy a következő tréning eredményes lehetett;
- a női vezető döntését, miszerint nem vesz részt a következő tréningen, elfogadhatónak, pontosabban az adott helyzetben a legkisebb rossznak tartom. A férfi trénernek nem lett volna szabad vele vezetni a második tréninget;
- végül: a nőnek nem lett volna szabad engednie férfi kollégája nyomásának.

KOMLÓSI PIROSKA ELEMZÉSE:

Az etikai szabályok értelme úgy a pszichoterápiában, mint a tréningek esetében az, hogy az elkezdett szakmai munka folytatható legyen, kívülről hozott érzelmek (áttétel jellegű jelenségek) és személyes törekvések, érdekek (anyagi, hatalmi, politikai, szexuális stb.) ne zavarhassák a szerződésben foglalt tevékenység elvégzését. Az áttétel jellegű jelenségeket igyekszünk bevonnani a reflektív tartományba, és vigyázunk, hogy ne forduljanak cselekvésbe, személyes érdekeinket pedig nem érvényesítjük.

A tréningvezető helyesen járt el, mentette, ami menthető. Vezetőtársa szégyenérzete jelzi, ő is tudja, hogy hibázott – merthogy hibát követett el azzal, hogy a kliens csábításának és személyes vonzalmának engedve a szakmai kapcsolatot szerelmi viszonyra alakította. A klienssel töltött éjszaka súlyosan destruktív csoportdinamikai folyamatokat indított volna el, a tréninget jelentős mértékben hiteltelenné téve.

Mindketten hibáztak viszont abban, hogy szó nélkül mentek el az események mellett. Alkalmat kellett volna találniuk arra, hogy tisztázó megbeszélés során megértsék a történeteket – ha mód lett volna rá – egy szakértő külső személy szupervíziója mellett.

A következő probléma (az újabb tréning elvállalása körül) nagyrészt abból adódott, hogy az előző események megbeszéletlenül maradtak. A megbeszélés eredménye alapján lett volna eldönthető, hogy vállalhatják-e együtt a következő tréninget vagy

nem. Zavarnák-e a korábban a vezetőnőben feltámadt érzelmek, és a másodlagosan keletkezett érzések (szégyen) a csoportmunkát vagy nem. Lehetséges, hogy a csoport érintett férfitagját is meg kellett volna hívni egy tisztázó beszélgetésre – hármásban – ahhoz, hogy a következő csoportfolyamat vállalható legyen. A férfi csoportvezetőt nyilván elsodor-ták saját érdekei – félt, hogy kimarad egy jó pénzkereseti lehetőség – ezért siklott át a tisztázásra vonatkozó szakmai elváráson.

RICHTER JÚLIA ELEMZÉSE:

Csapatépítő tréningek különféle szervezeti, szakmai keretekben kerülnek megszervezésre. Mind módszerben, mind szakmai háttérben nagyon különbözőek lehetnek a tréningvezetők. Az eltérő megközelítések ellenére az alapvető etikai megfontolások, melyek bármilyen segítő szakmában, illetve klienskapcsolatban megfogalmazhatók, itt is érvényesek. Ennek megfelelően alapvetően elvárható, hogy egy tréner elkerülje a résztvevőkkel való szexuális érintkezést, illetve ha erre mégis sor kerül, szakítsa meg a szakmai együttműködést.

A példaeset egy csábítási történet, amelyben a tréningvezető nő az utolsó pillanatban kihátrál a helyzetből, és később mindent megpróbál ennek meg nem történte tevéseire. Kérdés viszont, hogy valóban az utolsó, vagy inkább az utolsó utáni pillanatban kapott-e észbe, és történt-e ezzel etikai vétség? Érdemesnek tartom ezen kívül megvizsgálni, mely történések, mulasztások, etikai vétségek vezettek eddig az éjszakáig és az ezt követő kellemetlen helyzetek sorozatához.

A tréner kötelessége szakmai kompetenciáit felmérni, és olyan helyzeteket létrehozni, amit kezelni is tud. A tréning második napján, amikor a csapat kicsit „mélyre szaladt”, úgy tűnik, a vezetők inkább bevonódtak a helyzetbe, és nem tudtak a tapasztalataikkal mit kezdeni. Elmulasztották megbeszélni, kielemezni a csoportban történeteket egymással, ami pedig szakmailag indokolt és elvárt, így nem adtak lehetőséget arra, hogy mindketten reflektáltak tudjanak a csoport történéseire tekinteni. Ha a kettőjük közötti kapcsolat jobban működik, nem csak a másnapi lezárás sikerült volna kevésbé sablonosra, de talán a vezetői páros női tagja és a résztvevő férfi közötti vonzalom is felszínre kerülhetett volna. Így a nő érzéseit magában tudatosítva, erre reflektálva könnyebben és hamarabb tudta volna visszautasítani a férfi közeledését. Mivel egy csapatépítő tréning nem önismereti csoport, így a megbízás végével, pár hét elteltével, ha változatlanul fennáll

a kettőjük közötti vonzalom, sokkal kevésbé lenne etikailag kérdéses ennek realizálása. Természetesen ezek után semmiképpen sem vállalhatná el a trénerő az újabb felkérést.

Bár több napos tréningek során gyakori, hogy a konkrét munkával töltött időn kívül is közös tevékenységekben vesznek részt a vezetők és a résztvevők, nem volt jó ötlet az esti önfeledt izgatásba és táncolásba beleengedni magukat. Olyan, mintha a közös intenzív élmény hatására a vezetők is inkább csoporttagokká váltak volna. Elsodorta őket a hétvége varázsa, a megmozgató beszélgetés a személyes–kapcsolati ügyekről, és az este folyamán nem csak saját problémáikról igyekeztek megfeledkezni, de vállalt vezetői szerepükről és kötelezettségükről is. Azt gondolom, ennek velejáró következménye, ami a trénerő és a férfi között később történt.

Mindenki szeme láttára táncoltak összebújva, majd együtt távoztak. Így a csoport többi tagjának megítélését tekintetbe véve szinte lényegtelen, hogy a nő később visszakozott. A leírás alapján kisebb kapacitálás után a férfi megértette, hogy miért utasítják vissza. Ettől függetlenül mégis azt gondolom, hogy ezek után képtelenek lesznek visszatérni eredeti szerepeikhez, annak ellenére, hogy a nő végül megálljt parancsolt érzelmeiknek.

Hasonló dinamikával működik a két tréner az egész csoport felé is. Az érzelmileg többeket megmozgató témákkal „elcsábították” a csoportot, illetve a sablonos lezárással szintén az utolsó utáni pillanatban hátráltak ki a helyzetből. A félbehagyott, feldolgozatlan kérdésekkel azonban biztosították, hogy legyen igény a folytatásra.

Elítélhetőnek tartom etikailag, hogy kezdeti hezitálása ellenére végül mégis elvállalta a női tréner a második csapatépítő tréninget, csupán azért, hogy ne kelljen korábbi hibáját bevallania a társának. A csoportvezetők közti közelebbi, őszintébb viszony vagy a szupervízió lehetősége megakadályozhatta

volna, hogy az első team-fejlesztő alatti megcsúszás további etikai vétségekhez vezessen. Bár nincs információnk arról, hogyan sikerült ez a második csapatépítés, de feltételezhető, hogy a női vezető büntudata, az esetlegesen még mindig fennálló vonzalma az adott csoporttag iránt, illetve a titok és gyanak-

vás a két vezető és a csoporttagok között erősen rányomta a bélyegét a folytatásra.

Az eset szükségessé tenné az etikai eljárást, azonban feltehetően a gyakorlatban nem jutna el idáig, hacsak nem sikerül olyan botrányosan a második csapatépítés, hogy ezt az egyik résztvevő jelentené.